

KAKSIKIELISTEN VANHEMPIEN KIELTEN KÄYTTÖ LAPSELLE SUUNNATUSSA PUHEESSA: NELJÄ TAPAUSTUTKIMUSTA

Mia Morris, Alamance-Burlington Schools; USA
Anna-Maija Korpijaakko-Huuhka, Tampereen yliopisto,
Puheopin laitos

Vanhempien luoma kielellinen ympäristö on lapsen kielen kehityksen ensisijainen konteksti, ja tapa, jolla vanhemmat käyttävät kieliään vaikuttaa lasten kielten omaksumiseen ja käyttöön. Toistaiseksi kaksikielisten vanhempien kielten käyttöä on tutkittu vain vähän. Tämä tutkimus selvitti, miten neljä suomen- ja englanninkielistä kaksikielistä vanhempaa (yksi pariskunta ja kaksi äitiä) kuvaili käyttämänsä kaksikielistä kasvatusmallia, miten vanhemmat käyttivät kieliään eri tilanteissa lapsensa kanssa ja miten vanhempien kuvaus käyttämästään kasvatusmallista vastasi videoaineiston löydöksiä. Tulokset osoittivat, että vanhemmat käyttivät erilaisia kaksikielisiä kasvatusmalleja: kaksi vanhempaa käytti melko johdonmukaisesti vain yhtä kieltä, kun taas toiset kaksi vaihtelivat kieliä vapaammin. Yhteistä vanhemmille oli se, että perhetilanteessa he ylläpitivät kaksikielistä kontekstia, sillä he reagoivat lapsen kieliä yhdistäviin vuoroihin jatkamalla viestintää omalla kielellään tai vaihtamalla itsekin kieltä osoittaen, että kumman tahansa kielen käyttö oli hyväksyttävää. Dyadissa kaksi vanhemmista taas käytti strategioita, jotka osoittivat, että lapsen odotettiin käyttävän vanhemman kanssa tiettyä kieltä, ja tukivat näin tämän kielen aktiivista käyttöä. Vanhempien kuvaukset omasta kielten käytöstään olivat enimmäkseen samansuuntaisia kuin videoaineistosta tekemämme havainnot, mikä osoittaa, että kaksikieliset vanhemmat voivat kuvata kielten käyttöään hyvinkin täsmällisesti.

Avainsanat: Kaksikielisyys, vanhempi-lapsi, koodinvaihto, kielten käyttö, kielivalinta.

JOHDANTO

Muutaman viimeisen vuosikymmenen aikana maahanmuutto Suomeen on lisääntynyt, ja

Kirjoittajien yhteystiedot:

Mia Morris

North Carolina, US

Alamance-Burlington Schools

Sähköpostiosoite: miamor@wippies.fi

Anna-Maija Korpijaakko-Huuhka

Puheopin laitos, Tampereen yliopisto

Sähköpostiosoite:

anna-maija.korpijaakko-huuhka@uta.fi

Suomessa elää yhä enemmän ihmisiä, joiden äidinkieli ei ole virallisen kielen asemassa (Tilastokeskus, 2004). Sen lisäksi, että Suomessa kasvavat lapset kehittyvät kaksikielisiksi esimerkiksi suomen ja ruotsin kielellä, yhä useampi lapsi kasvaa ympäristössä, jossa hänellä on mahdollisuus kehittyä kaksikieliseksi valtakiellellä ja jollakin epävirallisella vähemmistökielellä. Koska yhteiskunta tai sen instituutiot, kuten päiväkodit ja koulut, eivät välttämättä tue näiden kielten kehitystä, on vanhempien käyttämä kasvatusmalli lasten kak-

sikielisyyden kehittymisen kannalta tärkeää. Vanhempien kasvatusmalleja on siis syytä tutkia ja pyrkiä ymmärtämään tarkemmin.

Kaksikielisyystutkimuksen terminologia ja käsitteenmuodostus on sangen kirjavaa, ja siten myös kaksikielisyyden määritelmät vaihtelevat suuresti (ks. esim. Hoffman, 1991). Kielitaidon lisäksi ne huomioivat kielten omaksumistavan ja -ajan, kahden kielen välisen suhteen sekä yksilön kielellisen ja kulttuurisen identiteetin. Viestintätilanteissa kaksikielinen henkilö valitsee useista eri tekijöistä riippuen, kumpaa kieltään hän käyttää: kielivalintaan vaikuttaa esimerkiksi itse tilanne, kuuntelijan kielitaito, puheenaihe tai kielenkäytön tottumukset (Grosjean, 1982; monin paikoin). Kaksikielinen henkilö voi myös vaihtaa kieltä, etenkin keskustellessaan muiden kaksikielisten kanssa. Kielten vaihto on pragmaattinen voimavara, jonka kautta puhuja voi esimerkiksi kohdistaa vuoron tietulle henkilölle, ilmaista huumoria tai osoittaa sosiaalista statusta. Kielten vaihto voi myös palvella kielellisiä tarpeita; esimerkiksi toisella kielellä ilmaisut voivat olla osuvampia kuin toisella. Lisäksi toisen kielen kuuleminen voi laukaista kielten vaihdon omassa puheessa (Romaine, 1989: 117). Kielten vaihdon määrä riippuu paitsi kielitaidosta myös suhtautumisesta kielten vaihtoon (Grosjean, 1982: 149–156; Ng & He, 2004).

Varhaisen kaksikielisyyden tutkimuksessa yksi henkilö–yksi kieli -kasvatusmallin on perinteisesti ajateltu olevan paras kaksikielisyyden kehittymiselle (ks. Leopold, 1954; Volterra & Taeschner, 1980). Tämän menetelmän mukaan erikieliset vanhemmat käyttävät johdonmukaisesti omaa ensikieltään lapsensa kanssa. Kielten käytön johdonmukaisuus on kuitenkin vaikeaa eri tilanteissa ja eri ihmisten kanssa (Arnberg, 1979; Goodz, 1989). Lisäksi kaksikielisten vanhempien lapselle suuntaamassa puheessa kielten vaihto saattaa palvella useita merkittäviä tarkoituksia, esimerkiksi

pyrkimystä tukea lapsen kommunikaatiota tai opettaa käytöstapoja ja käännösvastineita (Garcia, 1980; Lanza, 2004: 271, 294; Pavlenko, 2004). Vanhemmat eivät tutkimusten (Goodz, 1989; Genesee, Nicoladis & Paradis, 1995) mukaan kuitenkaan vaikuta kovinkaan tietoisilta kielten vaihdostaan lapselle suuntaamassaan puheessa. On myös muistettava, että yksi henkilö–yksi kieli -kasvatusmalli ei välttämättä johda aktiiviseen kaksikielisyteen (ks. Arnberg 1979; Juan-Garau & Perez-Vidal, 2001). Lapsen kasvaessa yhteisön enemmistökielestä tulee nimittäin usein dominantti kieli vähemmistökielen jäädessä passiiviseksi kieleksi, jota lapsi ymmärtää, muttei juuri aktiivisesti tuota.

Kaksikielisen lapsen kielten käyttöön ja niiden kehitykseen vaikuttaa vanhempien kielten käyttö ja erilaiset strategiat, joilla vanhempi tietoisesti tai tiedostamattaan osoittaa, miten hän toivoo lapsen käyttävän kieliään (Lanza, 2004: 262). Vanhempi voi reagoida lapsen kielten yhdistämiseen tai vaihtoon jatkamalla kommunikaatiota käyttämällään kielellä (kehyskielellä) tai laajentamalla lapsen ilmausta kehyskielellä, esimerkiksi tarjoamalla käännösvastineita yhdistetyille sanoille tai ”arvaamalla” ilmauksen sisällön käyttämällään kielellä (Lanza, 1992). Vanhempi voi myös toimia kuin ei ymmärtäisi lapsen ilmaisuja ja siten osoittaa lapselle, että tämän on korjattava vuoroaan ja pyrittävä käyttämään tiettyä kieltä hänen kanssaan. Nämä reaktiot muodostavat jatkumon yksikielisestä kontekstista kaksikieliseen kontekstiin (Lanza, 2004: 268). Vanhemman omat kielten vaihdot osoittavat vahvimmin kaksikielistä kontekstia eli sitä, että kielten vaihtelu on sallittua. Korjausaloitteen tekeminen taas merkitsee yksikielistä kontekstia, jossa pyritään käyttämään viestinnän kehyskieltä. Kielten käyttöön vaikuttavia eksplisiittisiä strategioita, kuten aikuisen pyyntöä käyttää tiettyä kieltä – esimerkiksi sanoa asiansa ”niin kuin

äiti sanoo” – tai vanhemman käännösvastineiden tarjoamista, lapsi kykenee ymmärtämään noin kaksivuotiaana pragmaattisten taitojensa kehityksen myötä (Kasuya, 1998). Tämän ikäisen lapsen pragmaattiset taidot eivät vielä kuitenkaan välttämättä tue implisiittisten strategioiden ymmärtämistä. Jos vanhempi esimerkiksi leikkii, ettei ymmärrä lapsen ilmausta, lapsi ei välttämättä ymmärrä, että viestinnän katkos johtuu hänen kielivalinnastaan. Sen sijaan hän saattaa tulkita katkoksen johtuvan esimerkiksi siitä, että hän ei tuottanut sanaa riittävän tarkasti tai että häntä ei kuultu riittävän hyvin (Genesee, Boivin & Nicoladis, 1996; Nicoladis & Secco, 2000). Jotkut kaksivuotiaat lapset ymmärtävät kuitenkin myös implisiittisiä strategioita (Lanza, 1992; Juan-Garau & Perez-Vidal, 2001). Voikin olla, että lapset, joille on aktiivisesti opetettu kielten erottelua eksplisiittisin strategioin, kykenevät tulkitsemaan myös implisiittisiä strategioita ennen kolmen vuoden ikää (ks. Garcia, 1980; Döpke, 1992; Lanza, 2004: 280).

TUTKIMUKSEN TARKOITUS

Koska vanhempien luoma kielten kehityksen konteksti vaikuttaa kaksikielisten lasten kielten kehitykseen, sitä on syytä tutkia. Tämän tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää, 1) miten neljä suomen- ja englanninkielistä kaksikielistä vanhempaa kuvaa käyttämäänsä kaksikielistä kasvatusmallia, 2) miten vanhemmat käyttävät kieliään ja erilaisia ekspli-

siittisiä ja implisiittisiä strategioita kaksi- kolmevuotiaan lapsensa kanssa sekä 3) kuinka vanhempien oma kuvaus käyttämästään kasvatusmallista vastaa videoaineistosta tehtyjä havaintoja.

MENETELMÄ

Tutkimukseen osallistui neljä suomen- ja englanninkielistä kaksikielistä vanhempaa (ks. taulukko 1). Kaikki vanhemmat asuivat Suomessa, ja heillä oli kaksi- kolmevuotias lapsi, joka oli syntymästään lähtien omaksunut kahta kieltä. Vanhemmista Tanja ja Mark olivat aviopari.

Tutkimuksessa siis yhdistettiin kaksi erilaista aineiston keruun tapaa: haastattelu ja videointi. Jotta vanhempien haastattelussa esiin tuomien periaatteiden toteutumista käytännön tilanteissa oli mahdollista arvioida, videoaineisto litteroitiin ja analysoitiin ensivaiheessa keskusteluanalyysin konventioiden mukaisesti (ks. Heritage, 1984).

Vanhemman ja lapsen vuorovaikutusta videoitiin ensin kahdessa tilanteessa: vanhempi-lapsi-dyadissa ja perhetilanteessa, jolloin paikalla oli myös lapsen toinen vanhempi. Tarkastelun kohteena oli keskustelun pragmaattinen yksikkö, vuoro. Vuoro on prosodinen ja semanttinen kokonaisuus, jonka päätyttyä keskustelussa ilmenee tauko tai toisen puhujan vuoro (Sacks, Schegloff & Jefferson, 1974). Analyysissä tutkittiin vanhemman kielten vaihtoa (vaihtoa sisältävät

Taulukko 1. Tutkimushenkilöt (Kaksikielisyyden tyypit; ks. Hoffman, 1991)

Peitenimi	Ikä vuosina	Ensisijainen käyttökieli	Kaksikielisyyden tyyppi	Toisen vanhemman kieli
Tanja	28	suomi	peräkkäinen	englanti
Mark	25	englanti	peräkkäinen	suomi
Sara	26	englanti	simultaani	suomi
Laura	34	suomi	peräkkäinen	englanti

vuorot on osoitettu litteraateissa nuolella) sekä vanhemman reaktioita lapsen kielten yhdistämiseen. Vanhemman reaktiot lapsen kielten yhdistämiseen jaoteltiin taulukossa 2 esitettyihin kommunikaatiostrategioihin. Nämä strategiat muodostavat seuraavanlaisen jatkumon: minimaalinen palaute (0) osoittaa vahvimmin yksikielistä kontekstia, ja vanhemman kielten vaihto reaktiona lapsen kielten yhdistämiseen (5) sekä vanhemman

spontaani kielten vaihto (A) viestivät selkeimmin kaksikielistä kontekstia (ks. Lanza 2004, 268). Lisäksi selvitetiin vanhemman kielten vaihdon määrää ja laatua laskemalla kielten vaihtoa sisältävien vuorojen osuus vuorojen kokonaismäärästä. Aineistosta nousi lisäksi esiin eroja siinä, käyttivätkö vanhemmat keskustelujen aikana spontaanin kielten vaihdon kohteena olleiden elementtien kehyskielisiä käänkösvastineita.

Taulukko 2. Vanhempien kielten käyttöön liittyvät strategiat jatkumolla yksikielisestä kaksikieliseen kontekstiin (Lanza, 2004 *)

Koodi	Kuvaus
0	Yksikielisin: Vanhempi ei reagoi lapsen ilmaukseen tai reagoi minimaalisesti esimerkiksi nyökkäämällä
1	Vanhempi tekee korjausaloitteen reaktiona lapsen kielten yhdistämiseen
2	Vanhempi "arvaa" lapsen ilmaisun sisällön ja esittää sen toisella kielellä
3	Vanhempi toistaa lapsen ilmaisun osittain tai kokonaan toisella kielellä
4	Vanhempi tulkitsee lapsen ilmaisun ja viestintä tai vuorovaikutus etenee
5	Vanhempi itse vaihtaa tai yhdistää kieliä reaktiona lapsen kielten yhdistämiseen
A	Kaksikielisin: Vanhemman spontaani kielten vaihto

* Lanza'n luokitukseen on tässä tutkimuksessa lisätty aineistosta esiin nousseita minimaalisen reaktion strategioita (0).

Aineistonkeruun toinen vaihe koostui puolistrukturoidusta teemahaastattelusta, joka nauhoitettiin (ks. Hirsjärvi ja Hurme 2001, 47). Haastattelussa selvitetiin vanhemman ja lapsen kielitaustaa, vanhemman arvoja ja mielipiteitä kaksikielisestä kasvatuksesta. Kysymyksillä pyrittiin hahmottelemaan vanhemman kokemaa vastuuta siitä, että lapsi oppii hänen ensikielensä, sekä sitä, mistä vanhemmat olivat saaneet tietoja ja neuvoja lapsen kaksikieliseen kasvatukseen sekä milloin kasvatustilanne oli suunniteltu. Vanhempien käsitystä käyttämästään kasvatustilanteesta kartoitettiin kysymyksillä eri kielten käytöstä eri tilanteissa, suhtautumisesta kielten vaihteluun omassa tai lapsensa puheessa

sekä kaksikielisen kasvatuksen mahdollisista haasteista. Analysoitava aineisto muodostettiin litteroimalla vanhemman vastaukset ja kommentit C-nauhoilta ortografisesti. Haastatteluaineiston analyysia varten vastaukset luokiteltiin teema-alueisiin, jotka on esitetty taulukossa 3.

Haastatteluaineiston perusteella kullekin vanhemmalle muodostettiin profiili. Se kuvaa, pyrkikö hän käyttämään lapsen kanssa vain yhtä kieltä, puhuiko hän lapsen kanssa myös toista kieltä ja miten vanhempi koki oman roolinsa lapsen kielen omaksumisessa. Profiili kertoo myös, miten vanhempi sanoi reagoivansa, jos lapsi puhui hänelle toista kieltä sekä kokiko hän pettävänsä periaatteitaan

Taulukko 3. Vanhemman kielten käytön teema-alueet haastatteluaineistojen pohjalta

Vanhemman kielitaito ja taustat
Lapsen kieliympäristöt
Kasvatusmallin valitseminen: tiedot ja neuvot, omat suositukset, huolen aiheet
Vanhemman rooli siinä, että lapsi oppii vanhemman ensikielen
Millä kielellä/kielillä vanhempi puhuu ja/tai pyrkii puhumaan lapselle
Miten vanhempi reagoi siihen, kun lapsi puhuu tälle toista kieltä

puhuessaan lapselle sitä kieltä, joka ei ollut hänen kasvatuksensa kehyskieli. Videoaineistoa ja haastatteluaineistoa vertaamalla tutkittiin sitä, miten vanhempien käsitykset kielten käytöstään eri tilanteissa vastasivat ilmiöitä, jotka tulivat esille videonäytteissä.

TULOKSET

Kieltenkäytön piirteet videoaineiston perusteelta

Vanhemmat käyttivät videoaineiston perusteella selvästi tiettyä kieltä viestintänsä kehyskielenä, mutta ainakin videointien aikana he kaikki käyttivät myös toista kieltään lapsensa kanssa. Mark ja Laura käyttivät melko johdonmukaisesti vain omaa kehyskieltään ja vaihtoivat kieltä alle viidessä prosentissa vuoroistaan sekä dyadissa että perhetilanteessa. Kaksi muuta vanhempaa taas vaihtoi kieltä vapaammin; Tanjan lapselle suuntaamista vuoroista noin 10 % sisälsi kielten vaihtoa, Saran vuoroista jopa yli 30 %. Englanninkielinen Sara-äiti lainasi joitakin suomen kielen sanoja, kuten *äiti*, *isi*, sekä joukkoa suomen kielen diskurssipartikkeleita, kuten *joo*, *oho* ja *noin* tai *noni*. Saran kielten käyttöä kuvaa esimerkki 1; kaikissa esimerkeissä käytetyt strategiakoodit (esimerkin oikeassa laidassa) löytyvät taulukosta 2.

Sara käytti tiettyjä suomenkielisiä substantiiveja ja diskurssipartikkeleita melko johdonmukaisesti viestinnässään. Sanojen eng-

lanninkielisiä käännösvastineita hän ei juuri käyttänyt. Ilmeisesti nämä sanat olivat hänen kielten käytössään tietynlaisia henkilökohtaisia lainasanoja (ks. Myers-Scotton, 1992).

Kuten Sarankaan tapauksessa, vanhempien kielten vaihto ei yleensä ollut sattumanvaraista. Sitä ilmeni henkilökohtaisten laimien käytön lisäksi reaktiona lapsen kielten yhdistämiseen tai esimerkiksi vanhemman korostaessa auktoriteettiaan tai, kuten esimerkissä 2, ilmaistaessa huumoria.

Esimerkissä 2 Veera aloittaa uuden puheenaiheen leikkimällä mehun olevan siideriä. Kielten vaihto yhdessä äänenpainotuksen kanssa osoittavat huumoria, ja Tanja osoittaa hyväksyvänsä kaksikielisen kontekstin tässä tilanteessa vaihtamalla itsekin kieltä.

Yksikielistä kontekstia osoitti dyadissa kaksi vanhempaa, etenkin reagoimalla lapsen kieltä yhdistävään ilmaukseen minimaalisesti tai tarjoamalla lapselle käännösvastineita. Esimerkissä 3 Mark käyttää näitä kahta strategiaa.

Perhetilanteessa taas kaikki vanhemmat käyttivät kaksikielistä kontekstia osoittavia strategioita lapsensa kanssa. Esimerkeissä 1 ja 2 ilmenee tällaisia strategioita: Tanja jatkaa viestintää ja vaihtaa itse kieltä reaktiona lapsensa kielten vaihtoon. Sara taas vaihtaa kieltä spontaanisti. Kaikki vanhemmat ylläpitivät kaksikielistä kontekstia lapsensa kanssa perhetilanteen aikana jatkamalla viestintää omalla kielellään tai vaihtamalla kieltä

Esimerkki 1. Englantia raamikielenään puhuva Sara ja Miina-tytär rakentavat palikoista tornia. Oikean sarakkeen kaksikielisyyden astetta kuvaavien merkkien tulkinta löytyy taulukosta 2.

01 Sara:	okay brake the tower	
02 Miina:	(3) <i>kohottaa kätensä, työntää varovasti tornia</i>	
→ 02 Sara:	huii	A
	<i>Torni ei kaadukaan vaan heilahtaa takaisin pystyasentoon</i>	
03 Sara ja Miina:	nauravat	
04 Miina:	<i>irrottaa tornin yläosan</i>	
→ 05 Sara:	oho	A
06 Miina:	oho <i>katsoo tornia, yrittää sijoittaa osan takaisin tornin päälle vapaalla kädellään</i>	
→ 07 Sara:	oho	5
	<i>seuraa lapsen yritystä</i>	
08 Miina:	autta äiti <i>pitää tornin yläosaa edelleen tornin päällä</i>	
→ 09 Sara:	noin	4,5
	<i>laittaa palan takaisin</i>	
10 Miina:	äiti (--) <i>antaa Saralle yhden kädessään olleista viireistä</i>	
→ 11 Sara:	joo should we put this up here	5
	<i>laittaa viirin tornin päälle</i>	
12 Miina:	up (.) [here <i>yrittää laittaa toisen viirin tornin päälle</i>	
→ 13 Sara:	[°]joo-o put this up here ° <i>auttaa lasta laittamaan viirin tornin päälle</i>	A

Esimerkki 2. Suomea kehyskielenään puhuva Tanja ja Veera-lapsi istuvat ruokapöydässä juoden mehua

→ 01 Veera:	≈ci:der≈ <i>juo mehua, laskee lasin pöydälle katsoo Tanjaa</i>	
→ 02 Tanja:	≈is it cider? ≈	5
→ 03 Veera:	no it's (.) mo-u <i>pudistelee päätään</i>	
→ 04 Tanja:	what is it?	5
→ 05 Veera:	it's (1) jun <i>pudistaa päätään</i>	
→ 06 Tanja:	≈is it really (.) really≈ <i>nyökkäillee maistaa mehua</i>	5

Esimerkki 3. Mark ja Veera-lapsi katselevat kirjaa

01 Mark:	and then everything is returned to (.) nice peaceful order on the planes	
02 Veera:	<i>kääntää sivua</i>	
03 Mark:	end of story	
→ 04 Veera:	there (.) Topi ja Kettu	
05 Mark:	mm.	0
→ 06 Veera:	Topi ja Kettu <i>kääntää sivua</i>	
07 Mark:	Fox and Hound	3
08 Veera:	Fox and Hound	
09 Mark:	mm.	
10 Veera:	Fox and Hound	
11 Mark:	mm do you remember what the fox's name is	
12 Veera:	(.)	
13 Mark:	it's Todd (.) and the dog- the hound's name is Copper	

sen jälkeen kun lapsi yhdistää kieliä. Lapsen ja vanhemman kahdenkeskisessä tilanteessa oli kuitenkin havaittavissa eroja; kaksi vanhempaa ylläpiti myös dyadissa kaksikielistä kontekstia, kun taas toiset kaksi osoittivat usein pyrkivänsä kohti yksikielistä kontekstia, etenkin reagoimalla lapsen kielten yhdistämiseen hyvin minimaalisesti, mutta myös tarjoamalla lapselle käänkösvastineita yhdistetyille sanoille kuten esimerkistä 3 ilmeni.

Vanhempien käsitys kielten käytöstään haastatteluaineiston perusteella

Kaikki vanhemmat kertoivat pyrkivänsä käyttämään pääsääntöisesti yhtä kieltä lapsensa kanssa, mutta he sanoivat käyttävänsä myös toista kieltä ajoittain. Kolme vanhempaa neljästä – mukaan lukien Sara ja Tanja, jotka vaihtoivat kieliä muita enemmän – puhuivat kielten vaihdosta ”lipsahduksina”. Reaktiotaan lapsen kielten yhdistämiseen vanhemmat kuvailivat eri tavoin, ja kolme vanhempaa sanoi vastaavansa tällaisiin vuoroihin useimmiten tai yleensä omalla kielellään. Vain yksi vanhemmista, Tanja, kertoi käyttävänsä eri

strategioita perhetilanteessa kuin dyadissa: kahdenkeskisissä tilanteissa hän kertoi käyttävänsä yksikielisempiä strategioita kuin perhetilanteessa, joissa hän arvioi käyttävänsä kieliä vapaammin.

Aineistojen vertailu

Vanhempien kuvaus omasta kielten käytöstään vastasi videoaineistosta tehtyjä havaintoja hyvin lukuun ottamatta englanninkielistä Saraa, joka käytti johdonmukaisesti tiettyjä suomen kielen sanoja ”henkilökohtaisina lainoina” (ks. Myers-Scottton, 1992). Saran osalta videoaineistosta tehdyt havainnot eivät vastanneet hänen omaa kuvaustaan kielten käytöstä, sillä hän vaihtoi kieliä paljon useammin kuin mitä hän kuvaili tapahtuvan. Kolmen muun vanhemman kuvaus kielten käytöstään ja reaktioistaan lapsensa kielten yhdistämiseen vastasi kuitenkin hyvin videoaineistosta tehtyjä havaintoja. Taulukkoon 4 on koottu videoaineiston havaintojen ja vanhempien omien kuvausten vertailun keskeiset havainnot.

Taulukko 4. Vanhempien kuvaus kielten käytöstään ja videoaineistosta tehdyt havainnot

	Tanja	Mark	Sara	Laura
Erotteleeko vanhempi kielten käytön dyadin ja perhetilanteen välillä?	haastattelu kyllä video kyllä	haastattelu ei video ehkä	haastattelu ei video ei	haastattelu ei video ei
Kuinka usein vanhempi puhuu lapselle toista kieltä?	haastattelu jonkin verran - melko paljon video: jonkin verran	haastattelu hyvin vähän video: hyvin vähän	haastattelu hyvin vähän video: paljon	haastattelu hyvin vähän video: hyvin vähän
Miten vanhempi reagoi dyadissa, jos lapsi puhuu toista kieltä?	haastattelu vastaa joskus raamikielellä video vaihtaa itsekin kieltä tai käyttää yksikielisiä strategioita	haastattelu vastaa yleensä raamikielellä video vaihtaa itsekin kieltä, tarjoaa käännösvastineita ja käyttää yksikielisiä strategioita	haastattelu vastaa anim-mäkseen raamikielellä video vaihtaa itsekin usein kieltä etenkin, koska käyttää tiettyjä sanoja lainojen tavoin	haastattelu ei juuri kiinnitä huomiota siihen, miten vastaa video vaihtaa itsekin kieltä (lelun nimi) tai jatkaa raamikielellä
Miten vanhempi reagoi perhetilanteessa, jos lapsi puhuu toista kieltä?	haastattelu vastaa joskus englanniksi video antaa Markin vastata tai jatkaa kommunikatiota raamikielellä	haastattelu vastaa yleensä raamikielellä video vastaa anim-mäkseen raamikielellä	haastattelu vastaa anim-mäkseen kehyskielellä video vaihtaa itsekin usein kieltä etenkin, koska käyttää tiettyjä sanoja lainojen tavoin	haastattelu ei juuri kiinnitä huomiota siihen, miten vastaa video vaihtaa itsekin kieltä tai jatkaa raamikielellä
Kokeeko pettävänsä periaatteitaan, puhuessaan lapselle toista kieltä?	haastattelu Saattaa joskus ajatella niin.	haastattelu Ei, koska sitä tapahtuu niin harvoin.	haastattelu Joskus	haastattelu Ei, koska sitä tapahtuu harvoin, eikä lauseissa ole virheitä.

Vertailu osoittaa, että tutkimukseen osallistuneet vanhemmat, lukuun ottamatta Saraa, kuvailivat haastattelutilanteessa varsin täsmällisesti kielten käyttöönsä. Tämän tutkimuksen

tulos viittaa siis siihen, että jotkut kaksikieliset vanhemmat kykenevät arvioimaan kielten käyttöönsä melko tarkasti ja kuvailemaan reaktioitaan lasten kielten vaihtoon täsmällisesti.

POHDINTA

Tähän tutkimukseen osallistuneet kaksikieliset vanhemmat kertoivat toimivansa yksi henkilö–yksi kieli -kasvatusmallin mukaan, mutta joidenkin vanhempien osalta kasvatusmalli vastasi pikemminkin kielten yhdistämisen ja vaihtelun mallia (ks. Romaine, 1989: 166–169). Yksilölliset erot kielten vaihdon määrässä olivat suuria, mutta kielten vaihto ei kuitenkaan kenenkään osalta vaikuttanut sattumanvaraiselta. Vaihdon taustalla näyttivät olevan tietyt perheiden kaksikielistä viestintäkulttuuria kuvastavat käytännöt, kuten lainan kaltaisesti käytetyt sanat tai pragmaattiset syyt, esimerkiksi lapsen viestinnän tai sanaston omaksumisen tukeminen, leikittely ja houkuttelu.

Kielten vaihtelun määrään vaikutti selkeästi vanhemman kokemus omasta kielitaidostaan, sillä vanhemmat, jotka kokivat hallitsevansa molempia kieliä erittäin hyvin, vaihtoivat kieliä enemmän. Kielten vaihdon määrään vaikutti myös vanhempien suhtautuminen kielten vaihtoon (ks. myös Ng & He, 2004) sekä vanhempien kielten käytön tottumukset. Tottumusten vaikutus oli ilmeinen etenkin sen englanninkielisen äidin osalta, joka käytti melko johdonmukaisesti tiettyjä suomen kielen substantiiveja ja diskurssipartikkeleita. On mahdollista, ettei hän kokenut diskurssipartikkeleita kielen valinnan kannalta merkittäviksi kielen yksiköiksi. Koulutustason vaikutusta kielten käyttöön ei tässä pienessä tutkimusryhmässä ollut havaittavissa (vrt. Arnberg, 1979).

Tutkimukset (Lanza, 1992; Juan-Garau & Perez-Vidal, 2001) ovat osoittaneet, että yksikielistä kontekstia osoittavien strategioiden käyttäminen tukee lapsen aktiivista kielen käyttöä ja sen myötä kielen kehitystä. Tässä tutkimuksessa implisiittisten strategioiden käyttö, kuten minimaalinen reaktio lapsen ilmaukseen, ei juuri johdattanut lasta kysei-

sen kielen käyttöön. Tämän taustalla saattoi olla lapsen nuori ikä, jonka vuoksi hän ei vielä ymmärtänyt implisiittisten strategioiden viittaavan kielivalintaansa (myös Nicoladis & Genesee, 1998; Nicoladis & Secco, 2000) tai tarvittavien sanojen puuttuminen lapsen sanastosta (Quay, 1995; Genesee ym., 1996; Nicoladis & Secco, 2000). Siihen saattoi vaikuttaa myös se, että tällaiset strategiat eivät vielä olleet muodostuneet riittävän johdonmukaiseksi käyttäytymistavaksi vanhemman viestinnässä, jotta lapsi olisi oppinut toimimaan toivotulla tavalla (ks. Lanza, 2004, 269). Eksplisiittisemmät strategiat, kuten käänösvastineiden tarjoaminen ja lapsen ilmauksen laajentaminen kehyskielellä, johdattelivat lapsen käyttämään raamikieltä muutamassa tilanteessa (ks. myös Kasuya, 1998).

Vaikka tähän tutkimukseen osallistuneita vanhempia oli vähän (neljä), nousi siinä esiin mielenkiintoisia näkökohtia, joista on varmasti hyötyä kaksikielisten kanssa työskenteleville henkilöille, kuten puheterapeuteille, jotka joutuvat arvioimaan kaksikielisen lapsen kielten kehitystä ja ohjaamaan kaksikielisen lapsen lähipiiriä kielten käyttöön liittyvissä haasteissa. Tarkastelemalla perheen viestintäkäytäntöjä autenttisissa tilanteissa saadaan tietoa siitä, mikä saattaa edistää lapsen kielen kehitystä tai mahdollisesti jarruttaa sitä. Haastatteleamalla kaksikielisiä vanhempia saadaan arvokasta tietoa heidän kohtaamistaan tilanteista ja tavoista, joilla he ratkaisevat kielen käyttöön liittyviä pulmia. Tämän tiedon avulla kaksikielisten lasten lähipiiri ja heidän kanssaan työskentelevät henkilöt voivat oppia paremmin arvioimaan kaksikielisen lapsen kielten kehityksen konteksteja.

Toivottavaa olisi, että eri viestintästrategioiden pitempiaikaisista vaikutuksista saataisiin tutkimustietoa. Riittävä laadukkaiden virikkeiden määrä on erityisen tärkeää kielihäiriöisten kaksikielisten lasten kielenkehityksen kannalta (Salameh, Håkanson & Nettelblad,

2004). Olisi tarpeen tutkia, voidaanko esimerkiksi erityisen kielellisen tuen tarpeessa olevien lasten vanhempia ja lähipiiriä ohjata vuorovaikutusta ja sanaston omaksumista tukevaan kielten käyttöön, ja sitä, onko tällaisesta ohjauksesta hyötyä. Olisi myös tärkeää ottaa selvää siitä, voisiko vanhempien ja muiden ensikielisten henkilöiden taitava kielistrategioiden käyttö turvata kielten tasavertaisen kehityksen silloin, kun lapsen ensikieliset virkkeet vähenevät voimakkaasti esimerkiksi maastamuuton tai päiväkodin aloittamisen vuoksi (ks. myös Hassinen, 2002) Lisäksi olisi mielenkiintoista selvittää, miten voitaisiin tukea vanhempia, jotka itse kokevat, etteivät he käytännön viestintätilanteissa kykene käyttämään kieliään tavoitteidensa ja pyrkimystensä mukaisella tavalla.

LÄHTEET

- Arnberg L. (1979). Language strategies in mixed nationality families. *Scandinavian Journal of Psycholinguistics*, 20, 105–112.
- Döpke, S. (1992). A bilingual child's struggle to comply with the one parent-one language rule. *Journal of Multilingual and Multicultural Development*, 13, 467–485.
- Garcia, E. (1980). The function of language switching during bilingual mother-child interactions. *Journal of Multilingual and Multicultural Development*, 3, 243–252.
- Genesee, F., Nicoladis, E. & Paradis, J. (1995). Language differentiation in early bilingual development. *Journal of Child Language*, 22, 611–632.
- Genesee, F., Boivin I. & Nicoladis, E. (1996). Talking with strangers: a study of bilingual children's communicative competence. *Applied Psycholinguistics*, 17, 427–442.
- Goodz, N. (1989). Parental language-mixing in bilingual families. *Infant Mental Health Journal*, 10, 25–45.
- Grosjean, F. (1982). *Life with Two Languages*. Cambridge, MA: Harvard University Press.
- Hassinen, S. (2002). *Simultaani kaksikielisyys – läbeiset sukukielet viro ja suomi rinnakkain*. Oulu: Acta Universitatit Ouluensis. Series B Humaniora, 43.
- Heritage, J. (1984). *Garfinkel and ethnomethodology*. Cambridge: Polity Press.
- Hoffman, C. (1991). *An Introduction to Bilingualism*. London: Longman.
- Juan-Garau, M. & Perez-Vidal, C. (2001). Mixing and pragmatic parental strategies in early bilingual acquisition. *Journal of Child Language*, 28, 59–86.
- Kasuya, H. (1998). Determinants of language choice in bilingual children: The role of input. *International Journal of Bilingualism*, 3, 327–247.
- Lanza, E. (1992). Can a bilingual two-year-old code-switch? *Journal of Child Language*, 19, 633–658.
- Lanza, E. (2004). *Language Mixing in Infant Bilingualism: A Sociolinguistic perspective*. Corrected edition. Oxford: Oxford University Press.
- Leopold, W. (1954). *Speech development of a bilingual child: a linguist's record* (Vol 1). Evanston, IL: Northwestern University Press.
- Myers-Scotton C. (1992). Comparing codeswitching and borrowing. *Journal of Multilingual and Multicultural Development*, 1, 19–39.
- Ng, S & He, A. (2004). Code switching in tri-generational family conversations among Chinese immigrants in New Zealand. *Journal of Language and Social Psychology*, 23, 28–48.
- Nicoladis E. & Genesee F. (1998). Parental discourse and codemixing in bilingual children. *International Journal of Bilingualism*, 1, 85–99.
- Nicoladis, E. & Secco G. (2000). The role of a child's productive vocabulary in the language choice of a bilingual family. *First Language*, 29, 2–28.
- Pavlenko, A. (2004). 'Stop doing that, Ia komu skazala!': Language choice and emotions in parent-child communication. *Journal of Multilingual and Multicultural Development*, 44, 179–203.
- Quay, S. (1995). The bilingual lexicon: implications for studies of language choice. *Journal of Child Language*, 22, 369–387.
- Romaine, S. (1989). *Bilingualism*. Oxford: Blackwell.

Sacks, H., Schegeloff, E. & Jefferson, G. (1974). A simplest systematics for the organization of turn-taking for conversation. *Language*, 4, 696–735.

Salameh, E., Håkansson, G. & Nettelbladt, U. (2004). Developmental perspectives on bilingual Swedish-Arabic children with and without language impairment: a longitudinal study. *International Journal of Language and Communication Disorders*, 1, 65–91.

Tilastokeskus 2004 [viitattu 28.3.2006]. Väestö kielittäin. Saatavana html-muodossa |<URL: http://www.stat.fi/tup/suoluk/suoluk_vaesto.html#vaestorakenne>

Volterra, V. & Taeschner, T. (1978). The acquisition and development of language by bilingual children. *Journal of Child Language*, 5, 311–326.

BILINGUAL PARENTS' LANGUAGE USE IN CHILD-DIRECTED SPEECH: FOUR CASE STUDIES OF ENGLISH-FINNISH BILINGUAL PARENTS

Mia Morris, *Alamance-Burlington Schools; USA*

Anna-Maija Korpijaako-Huuhka, *Department of Speech Communication and Voice Research, University of Tampere*

The linguistic environment created by parents is a child's primary context of language development, and the way parents use their language/s affects the child's language acquisition and language use. Thus far, little research has been carried out on the language use of bilingual parents and on the issues of language use that parents encounter as they raise their child bilingually. The present study investigated how four English-Finnish bilingual parents (one married couple and two mothers) described their methods of bilingual upbringing, how the parents used their languages with their child in different situations, and how their own description of their method of upbringing matched the findings from video data. The results showed that the parents employed different methods of bilingual upbringing: while two parents adhered quite strictly to using only one language, the other two switched more freely between languages. In a family situation all parents demonstrated an acceptance towards using either language. In the dyad two of the four parents employed strategies through which they communicated to the child that she was expected to use a specific language with the parent, thus enforcing the child's active use of this language. For the most part the parent's descriptions of their own language use were similar to the findings from the video data, which indicates that some bilingual parents are capable of describing their language use quite precisely.

Keywords: Bilingualism, parent-child interaction, language choice, language use, code switching.